

Archeologisch Bureauonderzoek & Inventariserend
Veldonderzoek (IVO), verkennende fase

**Spoorstraat 58, Varsseveld
Gemeente Oude IJsselstreek**

CIS-code: 35793

Colofon

Projectnummer : 14590409/35793
Auteur : Caroline Helmich
Redactie : A.A. Kerkhoven

Controle

A.A. Kerkhoven	Senior Archeoloog	15 juli 2009
----------------	-------------------	--------------

Goedkeuring

F. Kroesen	Gemeente Oude IJsselstreek	4 augustus 2009
M. Kocken	Regionaal archeoloog	27 augustus 2009

Versie : 2.0
ISBN : 978-90-8996-342-0

Opdrachtgever : AGEL adviseurs
Dhr. C. Machielsen
Hoeverstein 20b
4903SC Oosterhout

© Becker & Van de Graaf bv
Noordwijk, augustus 2009

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

INHOUDSOPGAVE:

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN HET PLANGEBIED.....	3
1. INLEIDING	4
1.1. Aanleiding	4
1.2. Doel- en vraagstelling van het onderzoek.....	4
1.3. Ligging van het plangebied	5
2. BUREAUONDERZOEK.....	6
2.1. Werkwijze	6
2.2. Geologie, geomorfologie en bodem.....	6
2.3. Historisch landgebruik.....	7
2.4. Conclusie bureauonderzoek en verwachtingmodel	8
3. VELDONDERZOEK.....	9
3.1. Onderzoekshypothese en onderzoeksopzet	9
3.2. Werkwijze	9
3.3. Resultaten	9
3.4. Interpretatie	10
4. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	11
4.1. Beantwoording vraagstelling.....	11
4.2. Aanbevelingen	13
4.3. Betrouwbaarheid	13
LITERATUUR EN KAARTEN.....	14
LIJST VAN AFKORTINGEN EN BEGRIPPEN	15

BIJLAGEN

1. Topografische kaart
2. AHN
3. Archis-informatie
4. Overzicht Archismeldingen
5. Boorlocatiekaart
6. Boorbeschrijvingen
7. Vondstenlijst
8. Periodentabel
9. Kaart 1845
10. Kaart 1903

Administratieve gegevens van het plangebied

<i>Toponiem</i>	Spoorstraat Varsseveld
<i>CIS-code</i>	35793
<i>Plaats</i>	Varsseveld
<i>Gemeente</i>	Oude IJsselstreek
<i>Kadastrale aanduiding</i>	Varsseveld, sectie I, nummer 361
<i>Provincie</i>	Gelderland
<i>Coördinaten</i> <i>Centrum</i> <i>Hoekpunten</i>	228712/439695 228697/439621 228710/439643 228741/439626 228727/439602
<i>Oppervlakte plangebied</i>	1455 m ²
<i>Opdrachtgever</i>	AGEL adviseurs Contactpersoon: Dhr. C. Machielsen Hoevestein 20b 4903SC Oosterhout Tel: 0162-456481
<i>Uitvoerder</i>	Becker & Van de Graaf bv Contactpersoon: drs. C. Helmich Postbus 126 2200 AC Noordwijk (ZH) Tel: 071-3326888
<i>Bevoegde overheid</i>	Gemeente Oude IJsselstreek Contactpersoon: Dhr. F. Kroesen Staringstraat 25 7081 BN Gendringen Tel: 0315-292292
<i>Beheer en plaats van documentatie en vondsten</i>	Becker & Van de Graaf, Noordwijk, tot deponering bij het provinciaal depot van Gelderland
<i>Uitvoeringsdatum veldwerk</i>	6/9/2009

1. Inleiding

1.1. Aanleiding

In opdracht van AGEL adviseurs heeft archeologisch onderzoeksbureau Becker & Van de Graaf bv in juli 2009 een archeologisch bureauonderzoek en een Inventariserend Veldonderzoek (IVO) verkennende fase uitgevoerd aan de Spoorstraat 58 in Varsseveld, gemeente Oude IJsselstreek. De aanleiding voor dit onderzoek is het voornemen om op de locatie een villa te realiseren. De bestaande villa voldoet niet meer aan de eisen van deze tijd en derhalve is besloten om deze villa te vervangen.

De beoogde villa past niet binnen het vigerende bestemmingsplan, maar de gemeente Oude IJsselstreek heeft aangegeven medewerking te willen verlenen aan het onderhavige project. De bouwaanvraag heeft plaatsgevonden voor 1 juli 2008, om deze reden valt het project nog onder de oude Wet op de Ruimtelijke Ordening en moet een artikel 19, lid 2 WRO-vrijstellingsprocedure worden gevolgd. Op grond van het bepaalde in het betreffende artikel van de WRO kan het college van Burgemeester en Wethouders op grond van genoemde procedure vrijstelling verlenen van het vigerende bestemmingsplan, mits het project is voorzien van een goede ruimtelijke onderbouw. Het archeologisch onderzoek is één van de aspecten die onderzocht moeten worden ten behoeve van deze onderbouw.

Graafwerkzaamheden ten behoeve van de ontwikkeling van de toekomstige villa zullen zorgen voor een bodemverstoring tot een diepte van maximaal 2,0 m beneden maaiveld. De kans bestaat dat eventueel aanwezige archeologische waarden hierdoor verstoord dan wel vernietigd zullen worden.¹ De voornaamste reden om archeologisch onderzoek uit te voeren is om te voorkomen dat archeologische waarden ongedocumenteerd verloren gaan.

1.2. Doel- en vraagstelling van het onderzoek

De doelstelling van het bureauonderzoek is het verwerven van informatie aan de hand van bestaande bronnen over bekende of verwachte archeologische waarden binnen het plangebied en in de directe omgeving van het plangebied (straal van ca 500 m). Hieruit voortvloeiend wordt een specifieke archeologische verwachting opgesteld. Het doel van het veldonderzoek is het aanvullen en vaststellen van de gespecificeerde verwachting, die gebaseerd is op het bureauonderzoek. Daarnaast wordt inzicht verkregen in de vormeenheden van het landschap in het plangebied, voor zover deze vormeenheden van invloed kunnen zijn geweest op de bruikbaarheid van de locatie door de mens in het verleden. Op basis van de resultaten van het onderzoek kunnen kansarme zones van het plangebied worden uitgesloten en kansrijke zones worden geselecteerd voor behoud of voor vervolgonderzoek. Om deze doelstelling te kunnen realiseren, wordt op de volgende vragen een antwoord gegeven:

- Wat is de fysiek-landschappelijke ligging van de locatie?
- Hoe is de bodemopbouw in het plangebied en in welke mate is deze nog als intact te beschouwen?
- Zijn er archeologische waarden aanwezig in het plangebied?
- Wat is de diepteligging van eventueel aanwezige archeologische resten?
- Wat is de specifieke archeologische verwachting van het plangebied en wordt deze bij het veldonderzoek bevestigd?
- In hoeverre worden eventueel aanwezige archeologische waarden bedreigd door de voorgenomen graafwerkzaamheden?

¹ Vooralsnog zijn de directe en indirecte verstoring van eventuele archeologische waarden door heiwerkzaamheden onduidelijk. Derhalve wordt verstoring door heiwerkzaamheden buiten beschouwing gelaten.

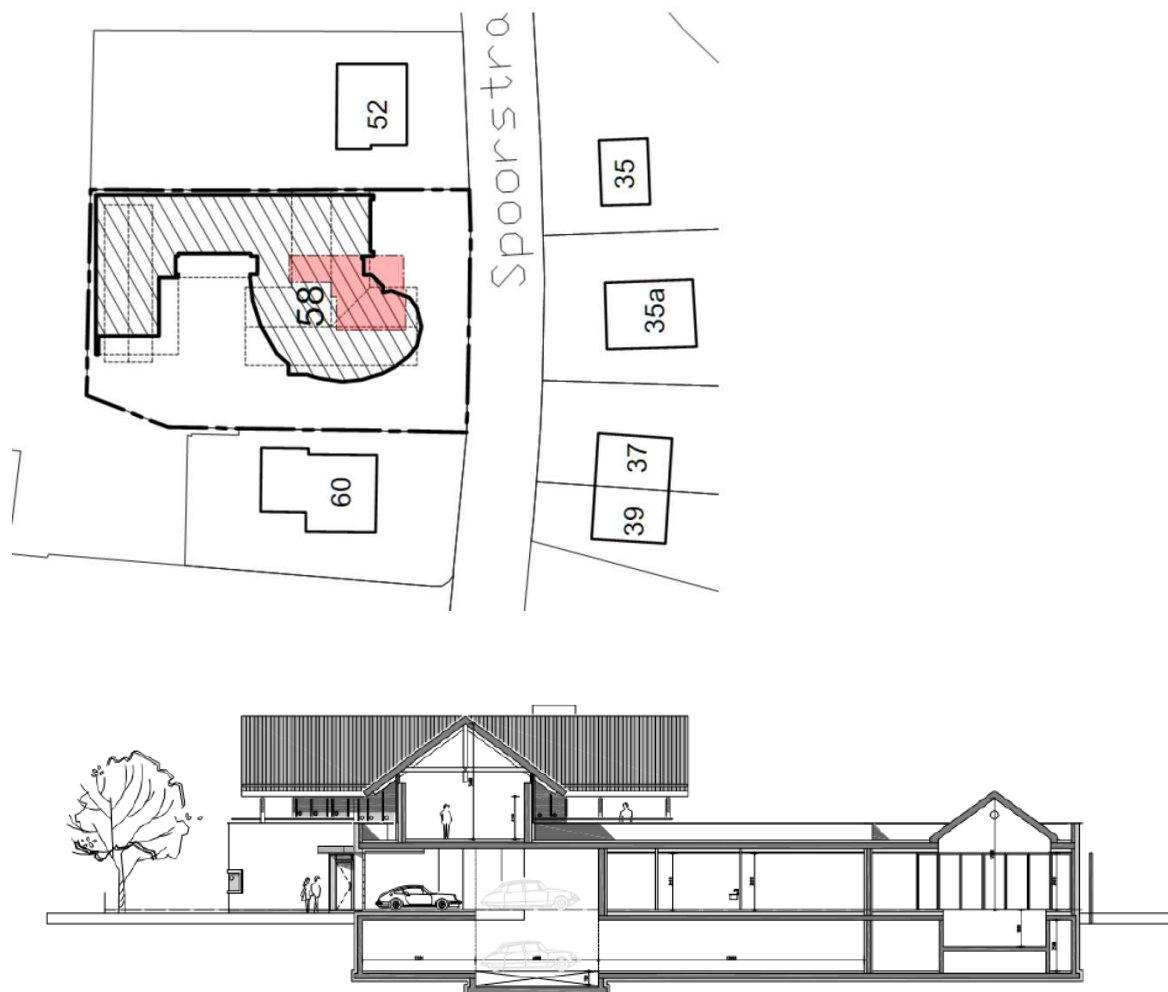
- Kan een aantasting van het mogelijk aanwezige bodemarchief voorkomen worden door planaanpassing?

Het archeologisch bureauonderzoek en het inventariserend veldonderzoek zijn uitgevoerd conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), versie 3.1 (Centraal College van Deskundigen 2006) en de provinciale eisen.

Voor de in dit rapport gebruikte geologische en archeologische tijdsaanduidingen wordt verwezen naar bijlage 8. Afkortingen en enkele vaktermen worden achterin dit rapport uitgelegd (zie lijst van afkortingen en begrippen).

1.3. Ligging van het plangebied

De ligging van het onderzochte gebied, ofwel het onderzoeksgebied (i.e. het plangebied met hieromheen een zone van circa 500 m²), is weergegeven in bijlage 1. Het plangebied ligt aan de Spoorstraat 58 in Varsseveld. Het plangebied heeft een totale oppervlakte van 1455 m² waarvan 626 m² bebouwd zal gaan worden (zie figuur 1). Het noordelijke deel zal onderkelderd gaan worden (zie figuur 1). De exacte ligging en contouren van het plangebied zijn nader weergegeven in bijlage 5. Ten tijde van het veldonderzoek was het plangebied in gebruik als tuin met woonhuis (villa).

Figuur 1: In het rood is de huidige situatie weergegeven en in het zwart de toekomstige bebouwing. Daaronder een sfeertekening van de toekomstige woning.

2. Bureauonderzoek

2.1. Werkwijze

Bij het bureauonderzoek zijn gegevens verzameld over bekende of verwachte archeologische waarden binnen het onderzoeksgebied. Er is gebruik gemaakt van de Cultuurhistorische Waardenkaart/ Hoofdstructuur (CHW/CHS) van de provincie en van de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW) en het Archeologisch Informatie Systeem (Archis II) van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE). Aanvullende historische informatie is verkregen uit beschikbaar historisch kaartmateriaal, waaronder het Minuutplan van begin 19^e eeuw (www.watwaswaar.nl) en een topografische kaart van 1903 (Uitgeverij Nieuwland 2005, no. 514).

Om inzicht te krijgen in de opbouw en ontwikkeling van het landschap zijn onder andere de bodemkaart en de geomorfologische kaarten van Nederland gebruikt (Stichting voor Bodemkartering 1982; Stichting voor Bodemkartering/Rijks Geologische Dienst 1982). Voor informatie over het reliëf in en rondom het plangebied is gebruik gemaakt van het Actueel Hoogtebestand van Nederland (AHN; www.ahn.nl). Deze gegevens zijn aangevuld met relevante informatie uit beschikbare achtergrondliteratuur (zie literatuurlijst). Er is voor het onderzoek geen gebruik gemaakt van historisch archiefmateriaal of luchtfoto's.

2.2. Geologie, geomorfologie en bodem

2.2.1. Ontstaansgeschiedenis landschap

Het plangebied ligt in het Oost-Nederlandse dekzandlandschap. Dit dekzand is in het Weichselien (115000-10.000 BP) over grote delen van Nederland afgezet. In deze periode heerste er voornamelijk een koud klimaat waardoor er nauwelijks vegetatie was. De bodem lag daardoor onbeschermd aan de oppervlakte. Onder invloed van de wind kon het zand verplaatst worden. Dit zogenaamde herafgezette zand ligt als een deken over Nederland, vandaar ook de naam "dekzand". Het dekzand behoort geologisch gezien tot de Formatie van Boxtel, laagpakket van Wierden (De Mulder, 2003). In het geologische tijdvak waarin we nu leven (10.000 BP – Heden) steeg de gemiddelde jaarlijkse temperatuur, waardoor het landijs smolt en de vegetatie zich kon herstellen. Hierdoor werd de invloed van de wind veel geringer dan voorheen en stopte de grootschalige verstuivingen.

2.2.1.1. Geomorfologie

Het dekzand is niet vlak afgezet maar in de vorm van kopjes en ruggen. Het plangebied ligt zeer waarschijnlijk op een dekzandrug of dekzandkopje (code 3K18), zoals te zien is op de AHN (zie bijlage 2), op circa 19,30 m boven NAP. Helaas geeft de geomorfologische kaart geen uitsluitsel over de geomorfologische eenheid omdat het plangebied binnen een ongekarteerde zone ligt.

2.2.1.2. Bodem

De bodemkaart geeft geen uitsluitsel over het te verwachten bodemtype omdat het plangebied in een ongekarteerde zone ligt. De kans is echter zeer groot dat er ter plaatse van het plangebied een hoge zwarte enkeerdgrond voorkomt. Enkeerdgronden zijn ontstaan door het eeuwenlang ophogen van het terrein met –met mest aangerijkte- heideplaggen. Deze heideplaggen werden op het land aangebracht nadat ze gedurende de winter in de potstallen verzadigd waren geraakt met mest. Waarschijnlijk is dit ongeveer vanaf de Late Middeleeuwen gebeurd. Onder het meer dan 50 cm dikke humeuze plaggenpakket bevindt zich mogelijk een restant van de oorspronkelijke podzolbodem. Een podzolbodem is herkenbaar aan de duidelijke humeuze in- en uitspoelingslaag.

Er zijn mogelijk twee archeologische niveau's, de eerste bevindt zich in de top van de podzolbodem. In deze laag kunnen potentieel archeologische waarden uit de periode Mesolithicum – Middeleeuwen voorkomen. Er is een grote kans dat dit niveau relatief goed intact is gebleven omdat het plaggendek

een conserverende werking heeft gehad op podzolbodem. Het tweede niveau, waarin voornamelijk waarden uit de Nieuwe Tijd kunnen voorkomen bevindt zich in het plaggendek (aan de huidige oppervlakte). De conserveringsgraad van deze laag is geringer omdat deze laag bloot heeft gestaan aan agrarische bodembewerkingen en wellicht te lijden heeft gehad tijdens de graafwerkzaamheden in de jaren '50 ten behoeve van de bouw van de huidige villa die gesloopt gaat worden.

2.2.1.3. Bekende archeologische waarden

Het plangebied staat op de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW) aangegeven als een gebied met een onbekende archeologische verwachtingswaarde. Dat komt omdat het terrein in een ongekarteerde zone, in de bebouwde kom van Varsseveld is gesitueerd. Op de Cultuurhistorische Waardenkaart van de Provincie Gelderland staat het terrein aangegeven met een hoge archeologische trefkans. Deze hoge trefkans is gebaseerd op het gegeven dat er ter plaatse van het plangebied een enkeerdgrond aanwezig is. Er zijn in de directe omgeving meerdere waarnemingen gedaan. Deze zijn opgesomd in bijlagen 3 en 4. De meeste waarnemingen dateren uit de Middeleeuwen. Deze waarnemingen zijn vrijwel allemaal in de "historische kern" van Varsseveld gedaan, ongeveer ter hoogte van de kerk. Naast deze middeleeuwse sporen zijn er ook enkele losse oude vondsten in de omgeving van het plangebied gedaan. Deze oudere vondsten zijn in de onderstaande tabel nader omschreven.

Waarneming	Omschrijving	Afstand tot plangebied	Opmerkingen
3434	Grondspoor (ROM) , enkeerdgrond	400 m ten noord-oosten, in de oude kern van Varsseveld	Geen directe relatie met het plangebied
7152	Keramiek (BRONS), losse vondst aan het maaiveld, enkeerdgrond	1 km ten noorden van het plangebied	
111529	Vuurstenen bijl (NEO), administratief geplaatst in een zone met een lage trefkans, gooreerdgrond.	700 m ten zuiden van het plangebied	Geen directe relatie met het plangebied
404107	Keramiek en vuursteen, aangetroffen tijdens een veldkartereiging (NEO-ME), enkeerdgrond	700 m ten noord-westen van het plangebied	

Samenvattend geldt er dat er voor het plangebied dat er een hoge trefkans is voor middeleeuwse resten. Er kunnen ook oudere waarden in de ondergrond aanwezig zijn.

2.3. Historisch landgebruik

Varsseveld is afgeleid van de naam Wazovelde die voor het eerst in een akte uit 823 wordt genoemd. In de huidige dorpskern van Varsseveld staat de Grote of Laurentiuskerk, die in 1556 is ingewijd. Varsseveld was tot begin vorige eeuw het knooppunt van spoor- en tramlijnen. Enkele sporen van deze lijn zijn nog te vinden, zoals langs de Lichtenvoordseweg, in de buurt van de kruising met de Slingebeek.. De Spoorstraat is op kaarten van voor 1850 nog niet aangelegd. Op een kaart uit 1903 is de Spoorstraat al wel aanwezig, maar deze straat droeg destijds nog de naam "telegraaflijn". De tram reed tot aan de jaren '50 door de spoorstraat. De huidige villa (nr 58) stamt uit de jaren '40-'50 van de 20^e eeuw.

Uit de historische kaarten (bijlage 9 en 10) blijkt dat het onderzoeksgebied in de 19^e eeuw onbebouwd was en in gebruik was als akkerland... De kans dat er grote verstoringen in de ondergrond aanwezig zijn die dateren uit de periode voor 1940 is daardoor gering.

2.4. Conclusie bureauonderzoek en verwachtingmodel

Op basis van de resultaten van het bureauonderzoek wordt verwacht dat er een hoge trefkans is voor archeologische waarden uit de periode Mesolithicum - Nieuwe Tijd. De hoge trefkans is gebaseerd op het gegeven dat er waarschijnlijk een zwarte enkeerdgrond aanwezig is. Aan enkeerdgronden wordt altijd een hoge trefkans toegekend omdat het plaggendek een conserverende werking heeft op mogelijk hieronder gelegen archeologische waarden. Er zijn waarschijnlijk twee archeologische niveaus (leefoppervlakken). De jongste is de enkeerdgrond. In deze laag kunnen archeologische resten uit de Nieuwe Tijd voorkomen. Hierbij moet gedacht worden aan nederzettingssporen zoals paalgaten, waterputten ed uit de Nieuwe Tijd. De artefacten kunnen bestaan uit keramiek, baksteen, mortel enz.

Oudere vondsten die zich in het plaggendek bevinden zijn mogelijk het gevolg van opspit uit oudere dieper liggende lagen of vondsten die van elders afkomstig zijn en gelijktijdig met de pluggenbemesting op de akkers terecht gekomen zijn. De tweede archeologische laag (daterend uit de periode Neolithicum - Middeleeuwen) ligt direct onder het plaggendek, namelijk de top van het dekzand. Het is niet bekend in hoeverre de top van het dekzand intact is. Er bestaat namelijk een kans dat deze (Neolithicum – Middeleeuwen) geheel of gedeeltelijk in het plaggendek is opgenomen. Ook deze sporen zouden onder de categorie van nederzettingssporen kunnen vallen. Indien er nederzettingssporen in de ondergrond aanwezig zijn dan bestaan de artefacten uit keramiek, mogelijk vuursteen houtskool, enz. Het is zelfs mogelijk dat er sporen van een grafveld (bijvoorbeeld urnen) aanwezig zijn, maar daarvan zijn geen concrete aanwijzingen.

De grootste verstoringen bevinden zich waarschijnlijk direct onder de huidige villa. Toch mag niet uitgesloten worden dat er onder de villa nog intacte sporen aanwezig zijn, want er bestaat een kans dat de villa slechts relatief ondiep gefundeerd is vanwege de zandige ondergrond waardoor er tijdens de bouw slechts geringe schade aan het archeologische bodemarchief is toegebracht.

Om het verwachtingsmodel te toetsen en waar nodig aan te vullen, adviseren wij een verkennend onderzoek door middel van boringen uit te voeren.

3. Veldonderzoek

3.1. Onderzoekshypothese en onderzoeksopzet

Het doel van het verkennend booronderzoek is om de in het bureauonderzoek opgestelde archeologische verwachting te toetsen en waar nodig aan te vullen. Tijdens het veldonderzoek wordt vastgesteld waar de oorspronkelijke bodemopbouw intact is gebleven en waar niet. Daarnaast wordt vastgesteld of het bodemprofiel en eventuele archeologische indicatoren aanleiding geven te veronderstellen dat archeologische waarden in het plangebied aanwezig kunnen zijn. Het veldonderzoek bestond uit een booronderzoek en een veldkartering. De veldkartering is uitgevoerd op de locaties waar weinig vegetatie aanwezig was (bijvoorbeeld in de voortuin).

3.2. Werkwijze

In het plangebied aan de Spoorstraat zijn 5 boringen gezet (bijlagen 5 en 6). De boringen zijn evenredig over het terrein geplaatst, waarbij vanuit praktisch oogpunt alleen de onverharde delen onderzocht zijn. De boringen zijn doorgezet tot ca. 20 cm in de C-horizont. Er is gebruik gemaakt van een Edelmanboor met een diameter van 10 cm. Hoewel het voor een verkennend booronderzoek een boordiameter van 7 cm ook volstaat is gekozen voor een diameter van 10 cm om de kans op het aantreffen van indicatoren te vergroten. De boringen zijn beschreven volgens de Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode (ASB; SIKB 2008). De locaties van de boringen (x- en y-waarden) zijn ingemeten vanuit de perceelsgrenzen en bebouwing. De hoogtes van de boringen (z-waarden) zijn bepaald aan de hand van het AHN. De opgeboorde monsters zijn door middel van zeven in het veld onderzocht op de aanwezigheid van archeologische indicatoren (zoals aardewerk, baksteen, vuursteen, huttenleem en bot). Hierbij is gebruik gemaakt van een zeef met een maaswijdte van 4 mm.

3.3. Resultaten

De boorlocaties zijn weergegeven in bijlage 5, de boorstaten in bijlage 6 en de vondstenlijst in bijlage 7.

3.3.1. Lithologie en geologie

De aangetroffen afzettingen bestaan conform de verwachting uit matig fijn matig siltig zand. Het zand is op basis van de mate van afronding en korrelgrootte geïnterpreteerd als dekzand. Dit zand behoort geologisch gezien tot de Formatie van Boxtel, laagpakket van Wierden (De Mulder, 2003).

3.3.2. Bodemopbouw

De bodem bestaat uit een zwarte enkeerdgrond. Het plaggendeek varieert in dikte tussen 100 en 130 cm. Een groot deel van de top van het dekzand, en hiermee de podzol (i.e. de oude bodemvorming in de top van het dekzand), is in de onderkant van de enkeerdgrond opgenomen. Alleen ter hoogte van de boringen 1 en 2 is op een diepte van 130 cm onder maaiveld nog een restant van de oorspronkelijke B-horizont aanwezig. Ter hoogte van de overige boringen ligt het esdek erosief op de C-horizont. De bovenste decimeters van de C-horizont is zeer rijk aan ijzeroer. De ijzeroerlaag heeft een dikte van ongeveer 3 decimeter. Daaronder bevindt zich het geel grijs gekleurde dekzand dat niet aan bodemvormende processen onderhevig is geweest.

Boring 4 wekt af van dit algemene beeld. Ter hoogte van boring 4 werd op een diepte van 120 cm een sterk puinhoudende laag aangetroffen. Het puin was zo compact dat het niet te doorboren was. Wellicht betreft het een fundering. Het zou ook kunnen dat de puin tijdens de bouw van de aanbouw (bijlage 5) in de ondergrond terecht is gekomen, want ook het afdekkende humeuze pakket bevatte meer puin dan ter hoogte van de andere boringen. Op basis van de samenstelling van de mortel kan aangenomen worden dat het puin uit de Nieuwe Tijd C stamt. Het afdekkende humeuze pakket is ter plaatse van de fundering geen esdek maar een recentere ophogingslaag.

3.3.3. Archeologische indicatoren

Er zijn in totaal 5 vondstnummers uitgegeven (vondstenlijst zie bijlage 7). Alle vondsten dateren uit de Nieuwe Tijd (na 1500 na Chr.).

Vondst	Boring	Diepte	Omschrijving	Datering
1	1	Aan het oppervlak	Keramik, Steengoed, Type: Vreden	NTC
2	1	Ca. 60 cm – MV (esdek)	Baksteen	NTC
3	2	Ca. 60 cm – MV (esdek)	Roodbakkend aardewerk met slibversiering	NTB-NTC
4	2	Ca 130 cm – MV (esdek)	Vuursteen (natuurlijk) en roodbakkend aardewerk met slibversiering	NTA-NTB
5	4	Op 120 cm – MV (fundering?)	Baksteen en mortel	NTC

Alle vondsten zijn afkomstig uit het plaggendek en zijn dus zogenaamde mestvondsten. Het esdek dateert uit de Nieuwe Tijd. Ter hoogte van boring 4 is op een diepte van 130 cm – MV de oudste vondst aangetroffen. Het aardewerk dateert uit de periode tussen 1500-1850. De vondsten doen vermoeden dat er in, of in de directe omgeving van het plangebied een nederzetting uit de Nieuwe Tijd heeft gelegen.

3.4. Interpretatie

Het verkennend booronderzoek heeft de gespecificeerde archeologische verwachting uit het bureauonderzoek bevestigd. Er geldt een hoge trefkans voor archeologische waarden uit de periode Mesolithicum-Nieuwe Tijd. De top van het dekzand is in vrijwel alle boringen verstoord/geroerd. Desondanks blijkt uit diverse archeologische onderzoeken die vergelijkbaar zijn met deze situatie, dat diepe grondsporen zoals paal- en haardkuilen, onder enkeerdgronden bewaard zijn gebleven.

Het esdek is relatief dik (meer dan 100 cm). Becker & Van de Graaf adviseert daarom om de graafwerkzaamheden die dieper dan 80 cm beneden het maaiveld reiken archeologisch te laten begeleiden. In de praktijk zal dit waarschijnlijk neerkomen op het begeleiden van de graafwerkzaamheden ten behoeve van de kelderboxen, ca 400 m².

4. Conclusies en aanbevelingen

In opdracht van AGEL adviseurs zijn in juli 2009 een archeologisch bureauonderzoek en een Inventariserend Veldonderzoek (IVO) verkennende fase door middel van boringen uitgevoerd in verband met de geplande (her)ontwikkeling van het plangebied aan de Spoorstraat 58 in Varsseveld, gemeente Oude IJsselstreek. Uit het bureauonderzoek is naar voren gekomen dat het plangebied een hoge trefkans op archeologische waarden uit de periode Mesolithicum tot en met Nieuwe Tijd heeft. Het booronderzoek heeft deze conclusie bevestigd. Er zijn geen grootschalige verstoringen aangetroffen en het esdek is zeer dik (meer dan een meter). In boring 4 is een ondoordringbare laag (mogelijk een fundering) aangetroffen. Deze boring bevond zich in de nabijheid van de uitbouw van het huidige pand. Er is dus een kans dat een zone rondom het huidige pand verstoord is.

De oorspronkelijke podzolbodem is deels in het esdek opgenomen maar eventueel aanwezige diepe grondsporen die samen kunnen hangen met nederzettingen uit het Mesolithicum – Nieuwe Tijd, zullen naar verwachting bewaard zijn gebleven. Omdat deze niet feitelijk zijn aangetoond, adviseert Becker & Van de Graaf een lichtere vorm van archeologisch vervolgonderzoek, namelijk in de vorm van een archeologische begeleiding.

4.1. Beantwoording vraagstelling

- *Wat is de fysiek-landschappelijke ligging van de locatie?*

Het plangebied ligt op een verhoging in het dekzandlandschap (dekzandrug/dekzandkopje).

- *Hoe is de bodemopbouw in het plangebied en in welke mate is deze nog als intact te beschouwen?*

De bodem bestaat uit een zwarte enkeerdgrond (gemiddeld 110 cm) die geleidelijk overgaat in een C-horizont. In twee van de vijf geplaatste boringen is de B-horizont van de oorspronkelijke podzolbodem bewaard gebleven, bij de overige boringen niet.

- *Zijn er archeologische waarden aanwezig in het plangebied?*

Er zijn meerdere archeologische indicatoren uit de Nieuwe Tijd (1500 heden) in de boringen aangetroffen. De indicatoren zijn allen afkomstig uit het plaggendeek en zijn waarschijnlijk meegekomen met de opgebrachte grond waaruit de enkeerdgrond bestaat. Zij bevinden zich dus niet *in situ* i.c. zijn geroerd.

- *Wat is de diepteligging van eventueel aanwezige archeologische resten?*

De aangetroffen archeologische indicatoren bevonden zich in de enkeerdgrond op een diepte variërend tussen maaiveld en 130 cm beneden maaiveld. Onder de enkeerdgrond, namelijk in de top van het dekzand, kunnen nog archeologische waarden aanwezig zijn die zich *in situ* bevinden, dat wil zeggen in een ongeroerde context.

- *Wat is de specifieke archeologische verwachting van het plangebied en wordt deze bij het veldonderzoek bevestigd?*

Op basis van het bureauonderzoek is er een hoge trefkans op archeologische waarden uit de periode Mesolithicum-Nieuwe Tijd. Deze hoge trefkans blijft ook na het booronderzoek gehandhaafd.

- *In hoeverre worden eventueel aanwezige archeologische waarden bedreigd door de voorgenomen graafwerkzaamheden?*

Indien de toekomstige graafwerkzaamheden dieper dan 80 cm beneden het huidige maaiveld reiken is er een gerede kans dat archeologische waarden uit de periode Mesolithicum – Middeleeuwen verloren gaan. Daarom adviseert Becker & Van de Graaf om de graafwerkzaamheden die dieper van 80 cm reiken archeologisch te laten begeleiden.

- *Kan een aantasting van het mogelijk aanwezige bodemarchief voorkomen worden door planaanpassing?*

Ja, dat kan bijvoorbeeld door geen kelderboxen te plaatsen. Zolang de graafwerkzaamheden niet dieper dan 80 reiken is er vanuit archeologisch oogpunt geen bezwaar.

4.2. Aanbevelingen

Graafwerkzaamheden ondieper dan 80 cm

Indien de graafwerkzaamheden minder dan 80 cm onder maaiveld reiken dan zal er niet of nauwelijks schade worden toegebracht aan het archeologisch bodemarchief omdat het plaggendek een dikte van ongeveer 110 cm heeft. Het is niet erg als een deel van het plaggendek weggegraven wordt omdat de vondsten in het esdek meestal zogenaamde mest-vondsten betreffen en dus niet meer in hun oorspronkelijke context liggen.

Graafwerkzaamheden dieper dan 80 cm

Bij graafwerkzaamheden dieper dan 80 cm onder maaiveld komt het eventueel aanwezige sporenniveau wel in gevaar. Daarom adviseert Becker & Van de Graaf om de ontgravingen dieper dan 80 cm archeologisch te laten begeleiden. Dit houdt in dat er bij de ontgravingen een archeoloog aanwezig is.

NB. Bovenstaand advies dient gecontroleerd en beoordeeld te worden door de bevoegde overheid, in dit geval de Gemeente Oude IJsselstreek. Deze zal vervolgens een besluit nemen inzake de te volgen procedure. Becker & Van de Graaf bv wil meegeven dat voordat dit besluit genomen is, er niet begonnen kan worden met bodemversturende activiteiten of activiteiten die voorbereiden op bodemverstoringen.

Toevoeging: Voor alle gravende onderzoeken, waaronder een archeologische begeleiding, dient voorafgaand aan de uitvoering van het onderzoek een Programma van Eisen geschreven te worden. Dit Programma van Eisen moet goedgekeurd worden door de bevoegde overheid (de Gemeente Oude IJsselstreek) alvorens met het onderzoek kan worden begonnen.

4.3. Betrouwbaarheid

Het uitgevoerde onderzoek is op zorgvuldige wijze verricht volgens de algemeen gebruikelijke inzichten en methoden. Het archeologisch onderzoek is erop gericht om de kans op het onverwacht aantreffen dan wel het ongezien vernietigen van archeologische waarden bij bouwwerkzaamheden in het plangebied te verkleinen. Aangezien het onderzoek is uitgevoerd door middel van een steekproef kan echter, op basis van de onderzoeksresultaten, de aan- of afwezigheid van eventuele archeologische waarden niet gegarandeerd worden.

Literatuur en kaarten

ANWB, 2005: *ANWB Topografische Atlas Gelderland 1:25.000*, Den Haag.

Centraal College van Deskundigen, 2006: *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie*, versie 3.1, Gouda.

SIKB, 2008: *Archeologische standaard boorbeschrijving*, Archeologie Leidraad, Gouda.

Helmich, 2009: *Plan van aanpak. Spoorstraat 58 in Varsseveld, gemeente Oude IJsselstreek*, Noordwijk (Intern rapport, Becker & Van de Graaf).

Mulder, E.F.J. de/ M.C. Geluk/ I.L. Ritsema/ W.E. Westerhoff/ T.E. Wong, 2003: *De ondergrond van Nederland*, Groningen/Houten.

Stiboka, 1982: *Bodem van Nederland, kaartblad 41*, Wageningen.

Stiboka en DLG, 1982: *Geomorfologische kaart van Nederland, kaartblad 41*, Wageningen/Delft.

Uitgeverij Nieuwland, 2005: *Grote Historische topografische Atlas, ± 1905, Gelderland*, schaal 1:25.000, Tilburg.

Uitgeverij Nieuwland, 2005: *Historische topografische Atlas, 1843-1845, Gelderland*, schaal 1:25.000, Tilburg.

www.ahn.nl: De Actuele Hoogtekaart van Nederland, (<http://www.ahn.nl/kaart>).

Lijst van afkortingen en begrippen

Afkortingen

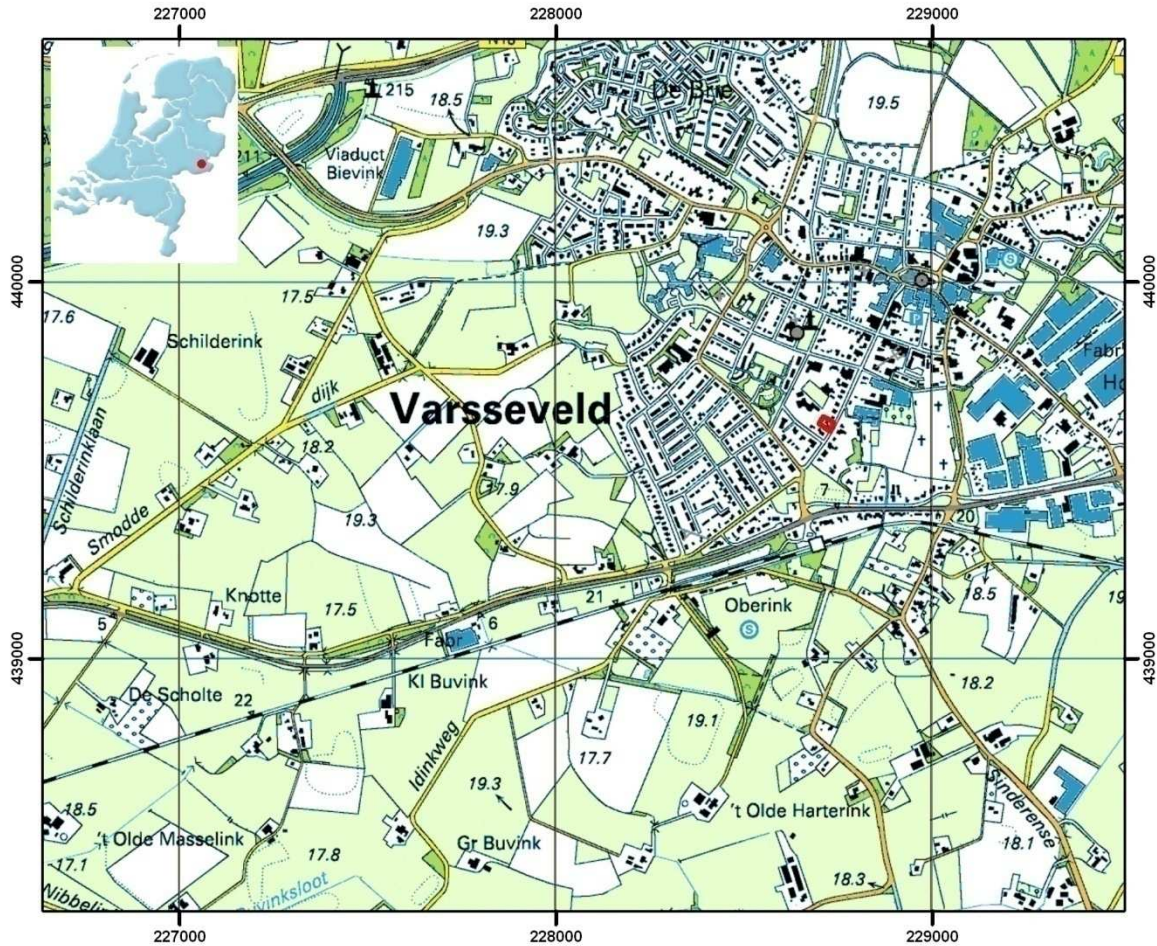
AMK	Archeologische Monumenten Kaart
ASB	Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode
Archis	Archeologisch Informatie Systeem
BP	Before Present (Present = 1950)
CHW/CHS	Cultuurhistorische Waardenkaart/ Hoofdstructuur
IKAW	Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden
KNA	Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie
mv	maaiveld (het landoppervlak)
NAP	Normaal Amsterdams Peil
PvA	Plan van Aanpak
PvE	Programma van Eisen
RCE	Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
SIKB	Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer

Verklarende woordenlijst

antropogeen	door menselijke activiteit veroorzaakt of gemaakt
artefact	door de mens vervaardigd voorwerp
Edelmanboor	een handboor voor bodemonderzoek
eerdgrond	grond met een humushoudende minerale bovengrond van meer dan 50 cm, ontstaan door invloed van de mens, vaak gaat het om een esdek
esdek	dikke humeuze laag ontstaan door eeuwenlange bemesting; beschermt de oorspronkelijke bodem tegen ploegen en andere verstoringen
horizont	kenmerkende laag binnen de bodemvorming
humeus	organische stoffen bevattend; bestaande uit resten van planten en dieren in de bodem
leem	samenstelling van meer dan 50% silt, minder dan 50% zand en minder dan 25% klei
podzol	goed ontwikkelde bodem in gebieden met veel neerslag
silt	zeer fijn sediment met grootte 0,002-0,063 mm
slak	steenachtig afval van metaal- of aardewerkproductie
vaaggrond	grond zonder duidelijke tekenen van bodemvorming
zavel	grondsoort die tussen 8 en 25% klei (deeltjes kleiner dan 0,002 mm) bevat

Bijlage 1: Topografische kaart

Bijlage 1: Topografische kaart

35793: Spoorstraat 58 te Varsseveld

Legenda

 plangebied

0 250 500 1000 Meter

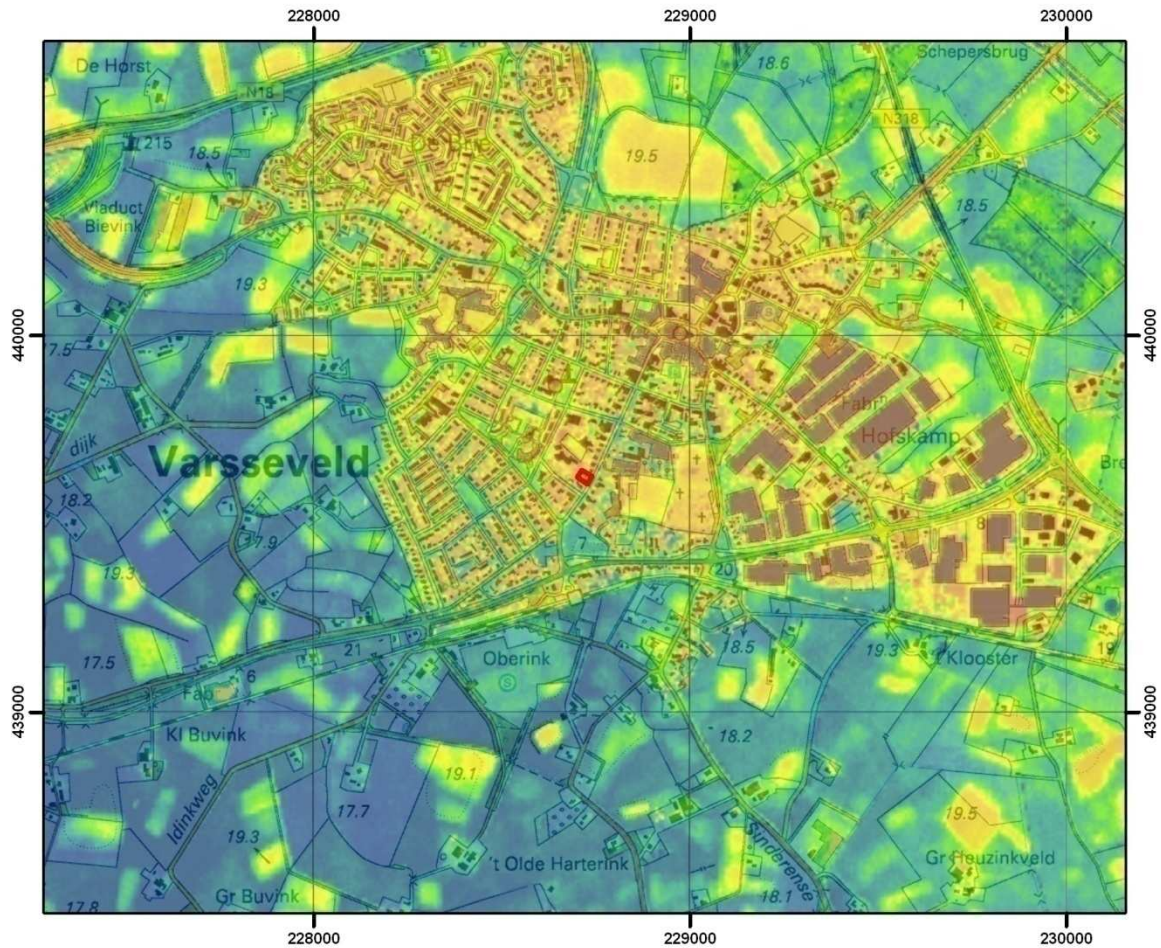
Becker & Van de Graaf

archeologie op maat

Bron: (ANWB, 2005)

Bijlage 2: AHN

Bijlage 2: AHN

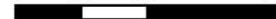
Actuele hoogtekarte Varsseveld

Legenda

 plangebied

Glijdende schaal, blauw = laag, rood = hoog
bron: www.ahn.nl

0 175 350 700 Meter

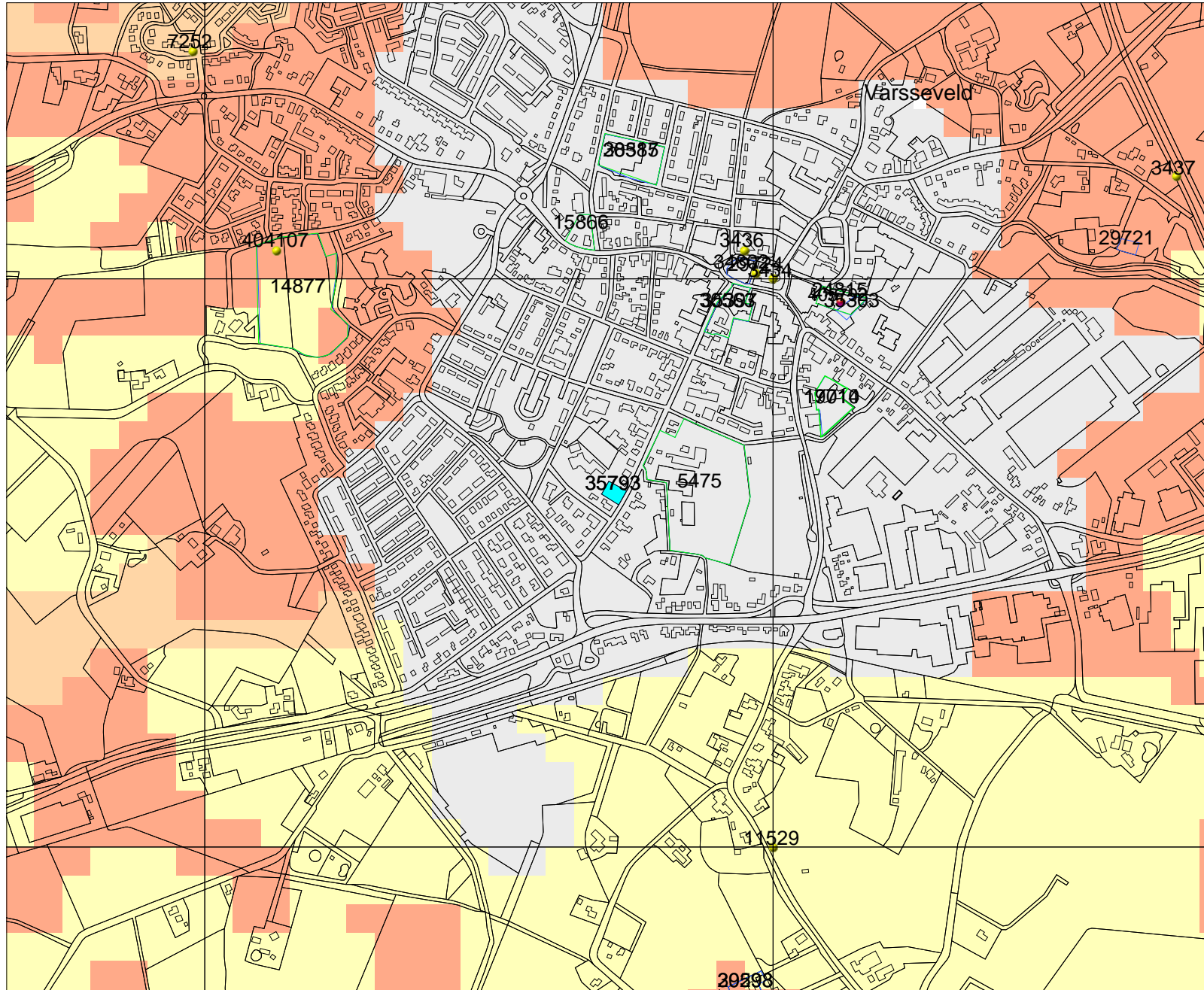

Becker & Van de Graaf

archeologie op maat

Bijlage 3: Archis-informatie

bron: Archis II (RCE).

Legenda

- GRID_1KM
- PLAATSNAMEN
- VONDSMELDINGEN
- WAARNEMINGEN
- ONDERZOEKEN
- ONDERZOEKSMELDINGEN
- MONUMENTEN
 - archeologische betekenis
 - archeologische waarde
 - hoge archeologische waarde
 - zeer hoge archeologische waarde
 - zeer hoge arch waarde, beschermd
- HUIZEN
- TOP10 ((c)TDN)
- IKAW
 - zeer lage trefkans
 - lage trefkans
 - middelhoge trefkans
 - hoge trefkans
 - lage trefkans (water)
 - middelhoge trefkans (water)
 - hoge trefkans (water)
 - water
 - niet gekarteerd
- PROVINCIES

Schaal 1:10000

Archis2

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Bijlage 4: Overzicht Archismeldingen

Waarnemingen

Nummer	Omschrijving	Tijdvak
3434	Grondspoor (legerplaats?)	Romeinse tijd
3436	Kerk	Middeleeuwen
3437	Nederzetting, onbepaald	Middeleeuwen-Nieuwe tijd
3440	Nederzetting, onbepaald	Middeleeuwen-Nieuwe tijd
3441	Nederzetting, onbepaald	Middeleeuwen-Nieuwe tijd
3442	Nederzetting, onbepaald	Middeleeuwen-Nieuwe tijd
3443	Nederzetting, onbepaald	Middeleeuwen-Nieuwe tijd
7152	Keramiek	Bronstijd
7226	Keramiek	Middeleeuwen
7228	Keramiek	Middeleeuwen
7238	Keramiek	Middeleeuwen
7252	Keramiek	Middeleeuwen
7360	Grondspoor/verkleuring	Middeleeuwen
11529	Vuursteen (Flint-Ovalbeil)	Neolithicum
29724	Kerk	Middeleeuwen
404107	Keramiek	Neolithicum-IJzertijd en Middeleeuwen

Monumenten

Er zijn geen monumenten aanwezig in de directe omgeving van het plangebied

Onderzoeksmeldingen

Nummer	Uitvoerder	Jaar
5475	Synthegra	2003
14877	RAAP	2005
15866	Synthegra	2006
17010	Synthegra	2006
19714	Synthegra	2006
24815	RAAP	2007
28585	Synthegra	2008
29721	ARC	2008
30317	Synthegra	2008
30563	ADC	2008
34802	ARC	2009
35303	Archeodienst Gelderland	2009
35397	ADC	2009
35793*	Becker & van de Graaf	2009

* dit onderzoek.

bron: Archis II (RCE).

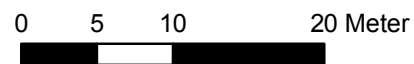
Bijlage 5: Boorlocatiekaart

35793: Spoorstraat 58 te Varsseveld

Legenda

- boringen
- bestaande uitbouw
- omtrek plangebied

Bijlage 6: Boorbeschrijvingen

Boorbeschrijvingen

Project Varsseveld, Spoorstraat 58
Type grond Tuin
Bijzonderheden

Becker & Van de Graaf
archeologie op maat

boring	X	Y
1	228724	439608
2	228710	439612
3	228694	439625
4	228710	439628
5	228700	439645

gemiddelde hoogte: 19,30 m + NAP (bron www.ahn.nl)

Legenda			
K	klei	Zw	Zwart
Z1	uiterst fijn zand	Gr	Grijs
Z2	zeer fijn zand	Br	Bruin
Z3	matig fijn zand	Ge	Geel
Z4	matig grof zand	Or	Oranje
Z5	zeer grof zand	l	licht
Z6	uiterst grof zand	d	donker
G	grind	Ca1	kalkloos
S	Silt	Ca2	matig kalkhoudend
V	Veen	Ca3	uiterst kalkhoudend
1	weinig	Mn	Mangaan
2	veel	Fe	Ijzer
3	zeer veel	BK	baksteen
H	Humus	HK	houtskool
Bl	Blauw	Wo	wortelhoudend
Gro	Groen	Mo	mortel

boring	Diepte in cm - MV	Textuur	Humus	Kleur	Bijzondere bestanddelen	Horizont benaming	Opmerkingen	Vondsten
1	0-110	Z3S2	H2	GrBr	Wo1, G,	Aa-horizont	esdek	Vondst 1 en vondst 2
	110-130	Z3S2	H3	ZwBr	G1	Bh-horizont		
	130-140	Z3S2	H2	GrBr	G1	BC-horizont		
	140-170	Z3s2		GeGr		C-horizont		

boring	Diepte in cm - MV	Textuur	Humus	Kleur	Bijzondere bestanddelen	Horizont benaming	Opmerkingen	Vondsten
2	0-50	Z3S2	H3	dGrBr	Wo1, G1	1Aa-horizont		Vondst 3
	50-130	Z3S2	H2	GrBr	Wo1, G1	2Aa-horizont		Vondst 4
	130-150	Z3S2		OrGrBr		Bs-horizont	geleidelijke overgang	
	150-200	Z3S2		GrGr		C-horizont		

boring	Diepte in cm - MV	Textuur	Humus	Kleur	Bijzondere bestanddelen	Horizont benaming	Opmerkingen	Vondsten
3	0-50	Z3S2	H3	dGrBr	Wo1, G1	1Aa-horizont		
	50-110	Z3S2	H2	GrBr		2Aa-horizont	iets uitgelooft	BK-spoortjes
	110-140	Z3S2		Or	Fe3	Cs-horizont	ijzeroerlaag	
	140-180	Z3s1		GeGr		C-horizont		

boring	Diepte in cm - MV	Textuur	Humus	Kleur	Bijzondere bestanddelen	Horizont benaming	Opmerkingen	Vondsten
4	0-120	Z3S2	H3	ZwGr		A-horizont (verstoord)	zwak puinhoudend	
	120-xxx				BK3, MO3		vast op puin (fundering?)	Vondst 5 (puin)

boring	Diepte in cm - MV	Textuur	Humus	Kleur	Bijzondere bestanddelen	Horizont benaming	Opmerkingen	Vondsten
5	0-100	Z3S2	H3	dGrBr		Aa-horizont	iets uitgelooft	
	100-150	Z3S2		Or	Fe3	Cs-horizont	ijzeroerlaag	
	150-180	Z3S2		GrGr		C-horizont		

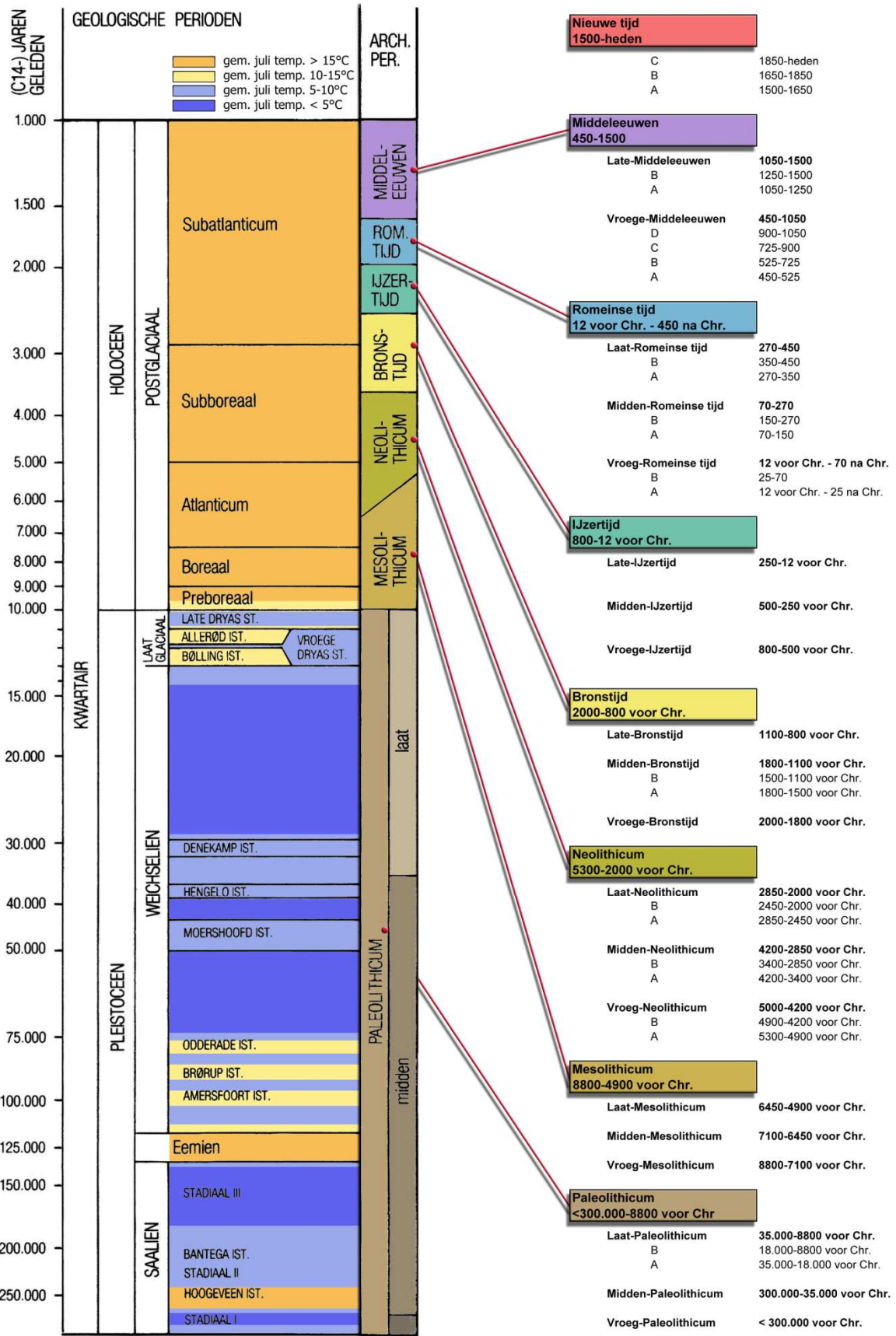
Bijlage 7: Vondstenlijst

Bijlage 7: Vondstenlijst

Vondstnr	Boring	Diepte [in cm]	Materiaal	Baksel	Fragment, rand, wand, bodem	Aantal	Type / vorm	Datering (ABR code)	Versiering	Opmerking
1	1	Opp.	KER	steengoed	wand		Vreden	NTC		
2	1	60	BK					NTC		
3	2	60	KER	roodbakend	wand			NTB-NTC	slibversiering	
4	2	130	VST & KER	roodbakend	wand			NTA-NTB	slibversiering	VST (nat.)
5	4	120	BK					NTC		

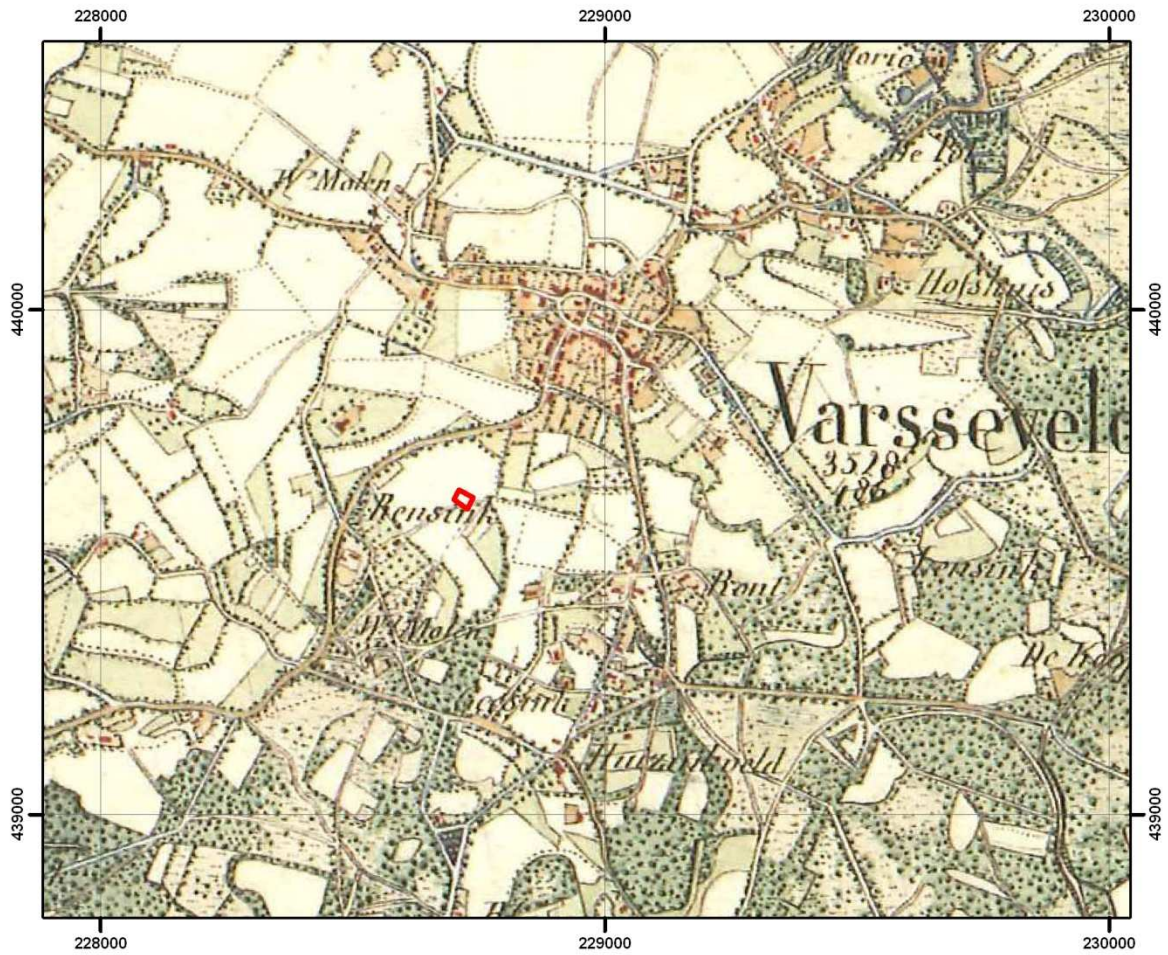
gedetermineerd door: Joop Hubers, sr. veldtechnicus, specialiteit Nieuwe Tijd

Bijlage 8: Periodentabel

Bijlage 9: Kaart 1845

Bijlage 9: Kaart 1845

Kaart uit 1845

Legenda

 plangebied

0 125 250 500 Meter

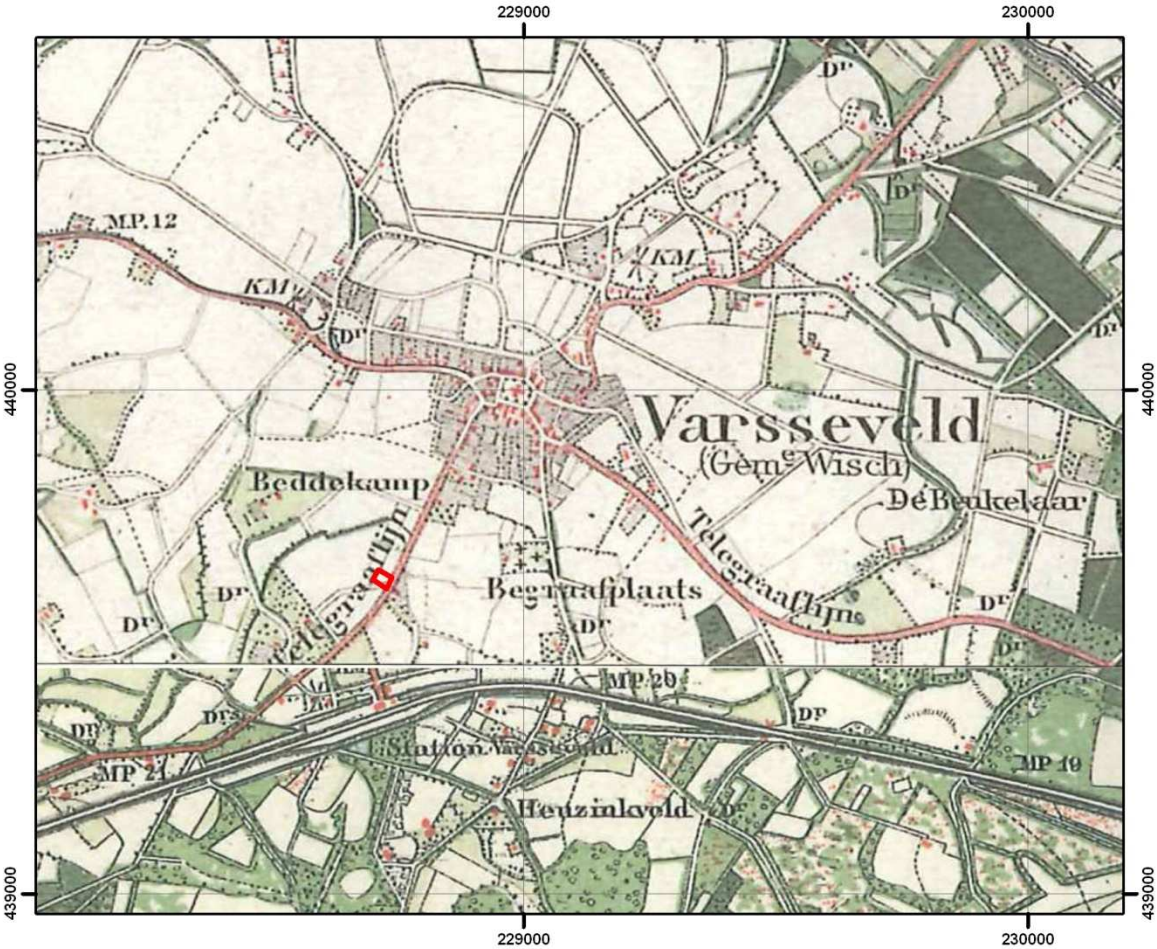

Becker & Van de Graaf

archeologie op maat

Bijlage 10: Kaart 1903

Bijlage 10: Kaart 1903

Kaart uit 1903

Legenda

 plangebied

0 125 250 500 Meter

Becker & Van de Graaf
archeologie op maat